

De verzorging van een orgaan- of weefseldonor

**Informatie voor uitvaartverzorgers
en mortuariumbeheerders**

Een uitgave van: **Stichting Bio Implant Services (Stichting BIS)**

Nederlandse Transplantatie Stichting (NTS)

NIGZ-Donorvoorlichting

Uit de praktijk blijkt dat er bij uitvaartondernemers en mortuariummedewerkers soms onduidelijkheden bestaan over orgaan- en weefseldonatie. Deze onduidelijkheden hebben bijvoorbeeld betrekking op het verzorgen van een orgaan- of weefseldonor of op het kostenaspect van extra vervoer. Ook kloppen nabestaanden wel eens aan bij de uitvaartverzorger of mortuariummedewerker met vragen over donatie. Deze folder is bedoeld om u voor te bereiden op mogelijke vragen.

De arts die de dood heeft geconstateerd is degene die de donatieprocedure in gang zet. Mocht u of een nabestaande een wilsbeschikking over orgaan- en weefseldonatie vinden (zoals een registratiekaartje van het Donorregister of een donorcodicil), neem dan voor verdere actie contact op met deze arts.

Orgaandonatie en verzorging

Vitale organen die na overlijden voor donatie in aanmerking kunnen komen zijn: hart, longen, lever, alveesklier, nieren en dunne darm. Orgaandonatie is mogelijk als iemand op de intensive care is gestorven aan hersenletsel door een herseninfarct of ongeval en hersendood is. Ook mensen die in een ziekenhuis overlijden aan een hartstilstand, kunnen soms nog donor zijn van nieren, longen of lever. Dit heet een non-heartbeating donatieprocedure. De uitname van de organen en weefsels gebeurt zeer zorgvuldig en met respect voor de overledene en de nabestaanden. De wonden worden na uitname netjes gehecht en bedekt met pleisters. De uitname van organen duurt ongeveer 3 tot 6 uur. De gehele operatie en het vervoer van de organen wordt gecoördineerd door de Nederlandse Transplantatie Stichting (NTS) en de transplantatiecoördinator. De transplantatiecoördinator is werkzaam in een academisch ziekenhuis en is betrokken bij de gehele donatieprocedure. De overledene blijft vanwege de orgaanuitname (afhankelijk van wat er wordt gedoneerd) soms een halve tot een hele dag langer in het ziekenhuis. Daarna kan de familie zelf bepalen of de overledene in

een rouwcentrum of thuis wordt opgebaard. Dit is het moment dat u als verzorgende bij de procedure betrokken wordt. Met de juiste kleding kunnen bij het opbaren eventuele hechtingen en pleisters aan het zicht worden onttrokken.

Weefseldonatie en verzorging

Te doneren weefsels zijn: hoornvliezen, hartkleppen, huid, bot- en peesweefsel en de lichaamsslagader. De gehele donatieprocedure en het vervoer van het weefsel wordt in opdracht van de NTS gecoördineerd door Stichting Bio Implant Services (Stichting BIS). Veel meer mensen komen in aanmerking voor weefseldonatie dan voor orgaandonatie. Of men nu thuis, in een ziekenhuis, een verzorgingshuis of verpleeghuis overlijdt, weefseldonatie is vaak mogelijk. Het is wel afhankelijk van leeftijd en de medische voorgeschiedenis.

► *Hoornvliesdonatie*

Deze procedure duurt ongeveer 60 minuten en kan op verschillende locaties plaatsvinden. Het kan in een mortuarium, op een afdeling van een ziekenhuis of verpleeghuis worden uitgevoerd. Het is een kleine ingreep waarbij de oogbollen geheel worden verwijderd en die geen zichtbare gevolgen heeft. Na de uitname worden de oogbollen vervangen door prothesen. Een aantal mortuariumbeheerders is opgeleid door Stichting BIS om deze uitname te doen. Als preventieve maatregel tegen ernstig vochtverlies uit de ogen, kunt u het hoofd van de overledene iets hoger leggen dan de borstkas. Bij optredende complicaties wordt u verzocht om contact op te nemen met Stichting BIS.

Op verzoek verleent Stichting BIS u advies, ondersteuning en nazorg bij de verzorging van een weefseldonor.

► *Huiddonatie*

De huidafname wordt uitgevoerd door twee medewerkers van de Huidbank. Huid wordt in een heel dunne laag (circa 0,4 mm) afgenomen van rug en de achterkant van de bovenbenen.

De procedure duurt ongeveer 1,5 uur en is alleen mogelijk in het mortuarium of de obductieruimte omdat er gebruik gemaakt moet worden van een obductietafel. Om eventuele lekkage op te vangen krijgt de donor een overall aan die geen vocht doorlaat. Indien het vochtverlies ernstig wordt, neem dan contact op met Stichting BIS. Zij zullen de overall vernieuwen.

Wanneer er complicaties optreden naar aanleiding van weefseldonatie, neem dan **ALTIJD** contact op met Stichting BIS: (071) 579 57 95

► Hartklepdonatie

Uitname van de hartkleppen duurt ongeveer 2 tot 2,5 uur. Na het openen van de borstkas wordt het gehele hart verwijderd. In sommige gevallen wordt gelijktijdig het bovenste gedeelte van de lichaamslagader uitgenomen. De borstkas wordt weer gesloten en de wond wordt met een pleister afgedekt. De procedure kan plaatsvinden in het mortuarium, de obductieruimte of in een operatiekamer van een ziekenhuis. Met de juiste kleding kunnen eventuele hechtingen en pleisters aan het zicht worden onttrokken.

► Bot- en peesweefseldonatie

Het is niet standaard welke botten er worden uitgenomen, maar bij iedere procedure worden in ieder geval de lange pijpbeenderen uit de bovenarmen en de benen, de achillespees en de patellapees (aan de knieschijf) verwijderd. De uitgenomen botten worden vervangen door speciaal voor dit doel ontwikkelde prothesen. De wonden worden gesloten en afgeplakt met pleisters. In verband met de noodzakelijke steriliteit vindt de uitname altijd plaats in een operatiekamer van een ziekenhuis. De gehele procedure duurt ongeveer 5 uur.

Als botdonatie heeft plaatsgevonden, dient u voorzichtig te zijn bij de verzorging van de overledene. Omdat heup- en enkelgewrichten soms niet meer aanwezig zijn en tegen die tijd de lijkstijfheid in de bovenbenen is verdwenen, voelen de benen veel losser aan. Het aantrekken van bijvoorbeeld een broek of een rok wordt daardoor bemoeilijkt. Mochten er complicaties optreden, dan kunt u contact opnemen met Stichting BIS. Zij zullen u hierin adviseren en ondersteunen. Er wordt geadviseerd de overledene die bot heeft gedoneerd, bij het opbaren bovenkleding met lange mouwen en een lange broek of lange rok te laten dragen.

Nabestaanden

Het komt steeds vaker voor dat de nabestaanden willen meehelpen met de verzorging en het aankleden van hun overleden dierbare. In dit geval is het raadzaam dat u controleert of de nabestaanden zijn geïnformeerd over het uiterlijk van de overledene, zoals bijvoorbeeld de bleke kleur na orgaandonatie. Dit kan eventueel met make-up worden gecamoufleerd.

Als extra vervoer nodig is naar aanleiding van weefseldonatie, dan regelt Stichting BIS het vervoer van het lichaam naar mortuarium, obductieruimte of operatiekamer

Kosten en vergoedingen

Aan het afstaan van organen en weefsels voor transplantatiedoeleinden zijn voor de nabestaanden geen kosten verbonden. Soms moet het lichaam van een donor in verband met de uit- of afname van weefsels worden overgebracht van thuis naar een nabijgelegen ziekenhuis of mortuarium, en terug naar huis waar de overledene opgebaard wordt. Als Stichting BIS opdracht heeft gegeven voor een dergelijk extra vervoer, dan zijn de kosten nooit voor de nabestaanden. De rekening kan dan direct naar Stichting BIS gestuurd worden (zie adres achterzijde folder).

Aan het afstaan van organen en weefsels voor transplantatiedoeleinden zijn voor de nabestaanden géén kosten verbonden.

Het is niet altijd mogelijk gebruik te maken van de faciliteiten van het ziekenhuis waar de donor is overleden. Stichting BIS neemt dan in alle gevallen de leiding in het organiseren van alternatieven.

Bij het mortuarium van het ziekenhuis is meestal bekend dat u als uitvaartverzorger door de nabestaanden bent aangewezen. U wordt door Stichting BIS als eerste benaderd om de afspraken over de donatie af te stemmen. Het gaat om de volgende afspraken:

► Vervoer naar een geschikte locatie.

Betekent dit extra vervoer voor de uitvaartverzorger, dan zijn deze kosten voor Stichting BIS.

► Beschikbaarheid van faciliteiten zoals ruimte en obductietafel.

Als u uw faciliteiten beschikbaar stelt aan de uitnameteams, dan wordt dit gewoonlijk door Stichting BIS vergoed. Het uitgangspunt voor deze vergoeding is dat een medewerker van het mortuarium tijdens de procedure aanwezig is. De vergoeding is gebaseerd op het uurloon van deze personele bezetting. De ziekenhuis CAO FWG schaal 35-10 wordt hiervoor als richtlijn gebruikt. Dit komt in de praktijk neer op een uurloonvergoeding van € 18,15, dit geldt ook in de nacht.

De vergoeding is dus als volgt:

Hoornvliesdonatie	duur procedure 1 uur vergoeding € 18,15
Huiddonatie	duur procedure 2 uur vergoeding € 36,30
Hartklepdonatie	duur procedure 2,5 uur vergoeding € 45,38

Extra kosten in verband met weefseldonatie voor het beschikbaar stellen van faciliteiten door de uitvaartverzorger, vervoer naar het ziekenhuis en/of langer verblijf in het mortuarium komen voor rekening van Stichting BIS

Obductie

De behandelend arts is verantwoordelijk voor een goede informatieverstrekking aan de nabestaanden. Uit de praktijk blijkt dat voor nabestaanden het verschil soms niet duidelijk is wanneer er donatie heeft plaatsgevonden en wanneer het ging om obductie. Dit kan soms leiden tot verdriet, boosheid en verwarring. Het geven van duidelijkheid hierover is daarom heel belangrijk.

Algemene vragen van nabestaanden

In het geval dat nabestaanden algemene vragen hebben over orgaan- en weefseldonatie, bijvoorbeeld over hersendood, de donatieprocedure of het Donorregister, dan kunt u hen altijd verwijzen naar NIGZ-Donorvoorlichting. NIGZ-Donorvoorlichting heeft in opdracht van de overheid de taak om de Nederlandse bevolking te informeren over orgaan- en weefseldonatie en de daarmee samenhangende aspecten zoals het donorschap en registratie in het Donorregister. Aan de voorlichting ligt een positieve houding ten aanzien van donatie ten grondslag.

NIGZ-Donorvoorlichting
Postbus 500, 3440 AM Woerden
Telefoon: (0348) 43 76 50
Fax: (0348) 43 76 66
Internet: www.donorvoorlichting.nl
E-mail: info@donorvoorlichting.nl

Informatielijn: (0900) 821 21 66
(maandag t/m vrijdag 08.30-19.00 uur;
€ 0,10 ct per minuut)

 NIGZ
investeren
in gezondheid

Wet op de orgaandonatie

De Wet op de orgaandonatie (WOD) geeft regels voor het afstaan van organen en weefsels ten behoeve van transplantatie. Een van de doelen van de wet is het vergroten van het aantal donoren. Ook zorgt de WOD ervoor dat de beschikbaar gekomen organen en weefsels rechtvaardig worden verdeeld. In de WOD is het instellen van een centraal registratiesysteem geregeld, het Donorregister. In het Donorregister kunnen alle ingezetenen van Nederland vanaf 12 jaar hun wens kenbaar maken over het beschikbaar stellen van organen en weefsels na overlijden.

Het raadplegen van het Donorregister

Volgens de WOD zijn alle artsen in Nederland verplicht het Donorregister te raadplegen indien er sprake is van een medisch geschikte orgaan- en/of weefseldonor. Deze raadpleging gebeurt via de Nederlandse Transplantatie Stichting (NTS). Op aanvraag van de arts raadpleegt de NTS het Donorregister om de laatste wilsbeschikking van de overledene te achterhalen en informeert de arts hierover. Bij toestemming zal de arts de donor aanmelden bij de NTS en wordt de donatieprocedure in gang gezet. Uiteraard zal de arts de familie informeren over de procedure. Heeft iemand geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om zijn of haar wilsbeschikking te laten registreren en er is geen andere verklaring gevonden (bijvoorbeeld een donorcodicil), dan moet de arts toestemming voor donatie vragen aan de nabestaanden.

Voor meer informatie over weefseldonatie en de verzorging van een weefseldonor, kunt u het beste contact opnemen met Stichting Bio Implant Services (Stichting BIS).

Stichting BIS registreert in opdracht van de NTS donormeldingen voor weefsels, organiseert weefseldonatieprocedures en behandelt aanvragen voor weefsels ten behoeve van transplantatie van ziekenhuizen/artsen. Voor meer informatie over donatieprocedures kunnen uitvaartverzorgers bellen met het nummer van Stichting BIS:

Telefoon: (071) 579 57 95 (24 uur per dag)

(Voor algemene informatie over Stichting BIS: www.bisfoundation.org)

Uitvaartverzorgers kunnen door hen gemaakte kosten in verband met weefseldonatie declareren bij:

Stichting Bio Implant Services (Stichting BIS),
Postbus 2304, 2301 CH Leiden

Voor meer informatie over orgaandonatie en het raadplegen van het Donorregister, kunt u het beste contact opnemen met de Nederlandse Transplantatie Stichting (NTS).

De NTS bemiddelt bij het verkrijgen en uitwisselen van organen en weefsels. Ook het toewijzen van beschikbare organen en/of weefsels aan de meest geschikte patiënt die voor transplantatie in aanmerking komt, is de taak van de NTS. Voor de internationale uitwisseling van organen heeft de NTS deze taak gedelegeerd aan Stichting Eurotransplant International en voor de uitwisseling van weefsels aan Stichting BIS. Via de meldkamer van de NTS kunnen artsen het Donorregister dag en nacht (laten) raadplegen indien er sprake is van een medisch geschikte orgaan-/weefseldonor. (Voor algemene informatie over de NTS: www.transplantatiestichting.nl)

Telefoon: (071) 579 57 95 (24 uur per dag)

Deze folder is een samenwerkingsproject van NIGZ-Donorvoorlichting, de Nederlandse Transplantatie Stichting (NTS) en Stichting Bio Implant Services (Stichting BIS).